

10.3.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Asia: O 6/2022 vp Ajankohtaiset asiat jaostossa

Teema: Näkemys Ukrainan sodan myötä muuttuneen tilanteen vaikutuksista Suomen maatalouteen ja elintarvikkeiden saatavuuteen. Myös arvio kasvaneista riskeistä, vaikutuksista viljan maailmanmarkkinahintojen ja elintarvikemarkkinoiden kehitykseen sekä elintarvikkeiden vientiin ja tuontiin

Elintarviketeollisuus kiittää kuulemiskutsusta ja haluaa kiinnittää valtiovarainvaliokunnan maatalousjaoston huomion seuraaviin seikkoihin.

Yleiskuva

Ukrainan sota tulee vaikuttamaan suomalaiseseen elintarviketeollisuuteen erittäin vakavasti. Suurimmat vaikutukset kohdistuvat raaka-aineiden, energian, pakkausmateriaalien ja muiden tuotantopanosten saatavuuden heikkenemiseen ja rajuun kustannusten nousuun. Toimitusketjujen hidastuminen, kallistuvat logistiikkakustannukset, vaihtoehtoisten hankintalähteiden niukkuus sekä viennin tyrehtyminen lisäävät iskun voimakkuutta koko alalla.

Elintarviketeollisuuden tuotantokyky on tällä hetkellä hyvä. Koronaepidemia on kuitenkin vaikuttanut alan kapasiteetin käyttöön ja kannattavuuteen, eikä ala ole vielä toipunut esimerkiksi ravintolasulkujen aiheuttamista tulonmenetyksistä. Geopoliittinen tilanne tuo alalle runsaasti epävarmuutta.

Raaka-aineiden ja muiden tuotantopanosten sekä tuotteiden saatavuus

Raaka-aineiden, erityisesti viljan ja öljykasvien osalta ennakoidaan saatavuusvaikeuksia. Mahdolliset kasviöljyjen ja öljykasvien siementen saatavuusvaikeudet vaikuttaisivat nopeasti tuotantoon, sillä mainittujen tuotteiden varastot ovat matalat ja korvaavia hankintakanavia on vaikea löytää.

Saatavuusongelmissa raaka-aineiden korvaaminen muilla öljy- ja rouhelaaduilla on mahdollista, mutta se edellyttää reseptimuutoksia tuotteissa. Myös hinnat tulevat tällöin nousemaan. Nopeimmin muutokset kohdistuisivat sekä öljy- että valkuaispuolella GMO-vapaisiin raaka-aineisiin, jotka ovat harvoin soijatuotteilla korvattavissa.

Mahdolliset raaka-ainemuutokset esimerkiksi tuotteessa käytettävässä rypsi- tai aurin-gonkukkaöljyssä edellyttävät muutosten viemistä myös tuotteiden pakkausmerkintöihin. Koronapandemian aikana Ruokavirasto teki päätöksen helpottaa pakkausmerkintöjä koskevia vaatimuksia tietyissä elintarvikkeissa. Ruokavirasto selvittää parhaillaan joustomahdollisuuksia nykytilanteeseen nähden. Elintarviketeollisuus toivoo nopeita päätöksiä asiassa.

Rehujen valmistuksessa pystytään reagoimaan varsin joustavasti saatavuuden muutoksiin eri raaka-aineiden välillä, mutta hintojen yleisesti noustessa myös rehun kokonaiskulutus voi lähteä laskuun.

Kasviperäisissä elintarvikkeissa raaka-ainepohjan muutokset näkyisivät suorimmin tuotekoostumuksissa ja hinnoissa, mutta toisaalta energia- ja rehukäytön joustot toimivat puskurina niiden saatavuudelle kriisitilanteessakin.

Viljan ja öljykasvien saatavuuden heikkenemisen ohella sota vaikuttaa myös mm. alumiinin, sellun, lannoitteiden, mineraalien, vitamiinien ja lisäaineiden sekä GMO-vapaiden raaka-aineiden saatavuuteen.

Elintarviketeollisuudelle erittäin kriittinen tuotantopanos on maakaasu, jota käytetään elintarviketeollisuudessa kiinteistöjen ja tuotannon lämmittämiseen. Sen saatavuuden äkillinen heikkeneminen on elintarviketeollisuudelle ja elintarvikkeiden yleisen saatavuuden kannalta merkittävä riski. Vaikutukset kohdistuisivat erityisesti sellaisiin elintarviketyrityksiin, jotka käyttävät prosesseissaan kaasua ja jotka eivät pysty ottamaan käyttöön korvaavia energiamuotoja nopeasti. Kaasua käyttävät monet huoltovarmuuden kannalta keskeiset yritykset, joiden on nyt nopealla aikavälillä investoitava korvaaviin energialähteisiin huoltovarmuuden turvaamiseksi. Jos teollisuuden investointikyky ja resurssit hupenevat, huoltovarmuus tulee kärsimään merkittävästi.

Vaikutus elintarvikkeiden vientiin ja tuontiin

Vuonna 2021 Venäjälle vietiin elintarvikkeita ja maataloustuotteita noin 100 miljoonalla eurolla ja tuotiin Suomeen noin 70 miljoonalla eurolla. Venäjän osuus Suomen elintarvikeliikennistä on 5 prosenttia.

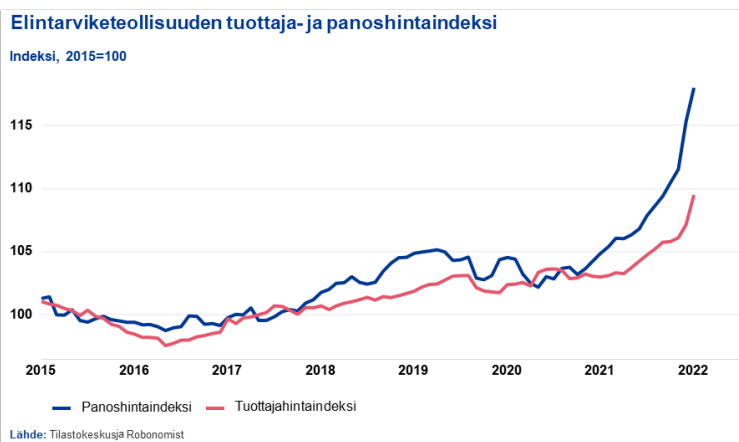
Sekä viennin että tuonnin suurin tuoteryhmä on rehuseokset. Venäjän markkina on monille yrityksille edelleen tärkeä, vaikka elintarviketeollisuuden vienti väheni sinne merkittävästi vuoden 2014 jälkeen Venäjän asetettua eläinperäisille elintarvikkeille tuontikiellon.

Valtaosa Venäjän vientiä harjoittavista yrityksistä on lopettanut viennin Venäjälle. Monet yritykset ovat myös ryhtyneet boikotoimaan Venäjällä valmistettuja tuotteita ja vaihtaneet hankintojaan pois maasta. Sadan miljoonan euron vientikaupalle etsitään nyt uusia markkinoita. Samoilla markkinoilla ovat muutkin eurooppalaiset yritykset, jotka ovat lopettaneet Venäjän kaupan.

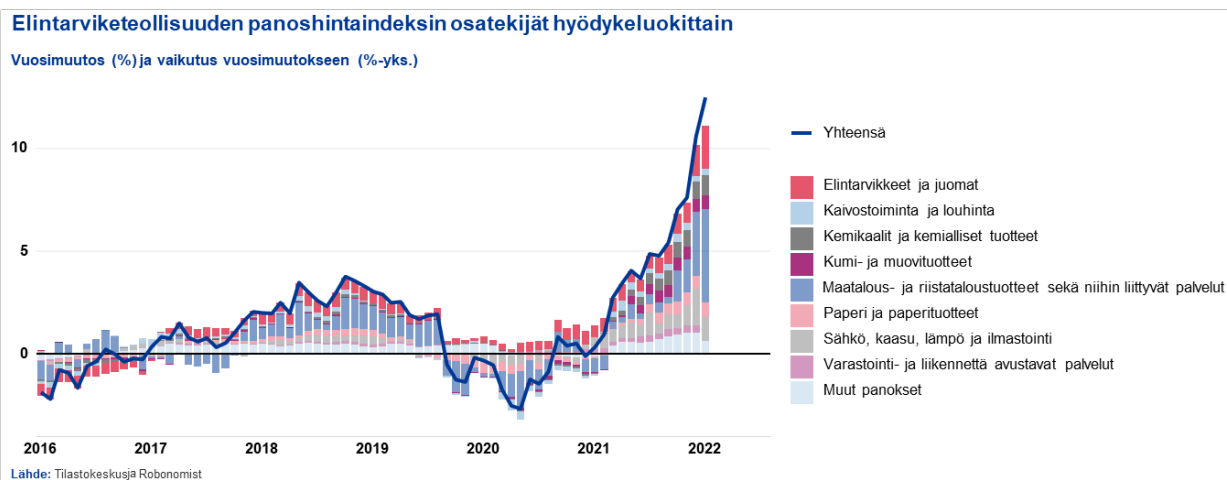
Lisäksi neljän suuren suomalaisen elintarvikeyrityksen vetäytyminen Venäjän ja Valko-Venäjän liiketoiminnoista tulee vaikuttamaan elintarviketeollisuuden toimialan liikevaihtoa ja kannattavuutta laskevasti.

Vaikutus elintarvikemarkkinoiden kehitykseen

Elintarviketeollisuuden tuotantopanosien hinnat ovat nousseet viimeisen vuoden aikana huomattavasti enemmän kuin myytyjen tuotteiden hinnat. Elintarvikeyritysten hankkimien maataloustuotteiden hinnat ovat kohonneet 15 prosenttia ja elintarvikeyritysten toisille elintarvikeyrityksille valmistamien ja myymien tuotteiden hinnat kuusi prosenttia. Energiasta elintarviketeollisuus maksaa nykyisin kaksinkertaisen hinnan vuodentakaiseen verrattuna.

Elintarviketeollisuuden panokset nousevat nyt laaja-alaisesti. Poikkeuksellisen suuren ja pitkään jatkuneen kustannustason nousun vuoksi elintarviketeollisuuden keskimääräinen kannattavuus on ollut laskusuunnassa ja sota Ukrainassa syventää sitä edelleen. Kustannuskriisistä on tullut kannattavuuskriisi, joka uhkaa jo koko elintarviketuotantoa ja elintarvikkeiden huoltovarmuutta.

Ruuan hinta määräytyy markkinoilla, ja hintaan vaikuttaa muun muassa yleinen kilpailutilanne. Kaupan yritykset päättävät elintarvikkeiden kuluttajahinnoista. Elintarvikkeiden toimituksista ja muista ehdoista neuvotellaan aina yritysakohtaisesti elintarvikeyritysten asiakkaiden määräämien sopimusjaksojen puitteissa.

Elintarviketeollisuuden ja sen asiakkaiden väliset sopimusjaksot ovat pitkiä, esimerkiksi päivittäistavarakaupan jaksot 4–12 kuukautta ja julkisen sektorin elintarvikehankintojen sopimukset 12–24 kuukautta. Normaalioloissa sopimukseen ei tyypillisesti tehdä muutoksia kesken kauden, mutta nykyinen poikkeustilanne edellyttää muutosta toimintamalleihin.

Suurin kustannusriski jää elintarviketeollisuudelle, jolla on elintarvikeketjussa eniten välittömiä sopimussuhteita päivittäistavara- ja tukkukaupan sekä muiden lopputuotteiden

ostajien kanssa. Elintarvikeketjun jatkuvuuden varmistamiseksi on oleellista, että riskiä jaetaan tasapuolisemmin osapuolten kesken ja sopimuksiin neuvotellaan joustoja.

Elintarvikeketjun toimintakyvyn ylläpitämiseksi on löydettävä poliittista tahtoa. Alkutuotanto kärsii edelleen vakavista vaikeuksista. Kuluttaja puolestaan kohtaa ruoan kustannuskriisin ja tämän päivän poikkeuksellisen tilanteen omassa ruokakorissaan.

ETL pitää tärkeänä, että Suomessa löydetään nyt myös poliittisia keinoja tukea elintarvikeketjun toimijoita alkutuotannosta kuluttajaan, jotta pystymme säilyttämään ruuan omavaraisuuden ja huoltovarmuuden myös tulevaisuudessa.

Kunnioittavasti

ELINTARVIKETEOLLISUUSLIITTO RY

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Mikko Käkelä', written over a horizontal line.

Mikko Käkelä
toimitusjohtaja